

عراق در دوره السودانی چه مسیری خواهد پیمود؟

مهدی بازرگان؛ اگرچه در نهایت با دوزرن چارچوب هماهنگی و ائتلاف خلق الساعه نور المالکی و مسعود بارزانی به فاصله ساعاتی پیش از جلسه پارلمان عراق دربارۀ تعیین رئیس‌جمهور، کلیدداری کاخ‌السلام بغداد به عبداللطیف رشید رسید و به دنبالش محمدشیاع السودانی هم نخست‌وزیر و مأمور تشکیل کابینه شد. اما هنوز فضای اختلافی در دولت جدید عراق هم دیده می‌شود. در این راستا، ادامه فعالیت وزارتخانه‌های محیط زیست و بازسازی عراق به‌طور سرپرستی به‌مانه ضعف نخست‌وزیر عراق که سرپرستی آنها را بر عهده دارد، به شمار می‌رود و تاکنون هم هیچ تفاهمی بین دو حزب اتحادیه میهنی و حزب دموکرات کردستان عراق بر سر تصدی وزارتخانه‌های محیط زیست و بازسازی این کشور انجام نشده است.

در این بین، با وجود آنکه به گفته یکی از اعضای حزب اتحاد میهنی کردستان عراق، این حزب به محمدشیاع السودانی «اختیار تام» داده است تا موضوع دوز وارتخانه بازسازی و محیط زیست عراق را حل کند، ولی با توجه به تشدید

اختلاف‌ها میان دو حزب حاکم در اقلیم کردستان، از هم‌اکنون مسئله تکمیل وزرای کابینه السودانی، به دلیل مناقشه این دو حزب بر سر سهم آنها در کابینه با مشکل روبه‌رو شده است. ناگفته نماند که عملاً لاینحل‌ماندن مناقشات میان دولت مرکزی بغداد و اقلیم کردستان با محوریت بارزانی‌ها نیز می‌تواند از چالش‌های پیش‌روی دولت السودانی باشد. بنابراین، دولت جدید عراق کار سختی برای رفع این مناقشات دارد.

در این راستا، هم‌زمان با مذاکرات کردی – کردی حزب دموکرات کردستان عراق با اتحادیه میهنی درباره تعیین دو پست وزارتی دولت السودانی که هنوز هم به سرانجامی نرسیده است و موجب شده تا به اکنون کابینه جدید عراق تکمیل نشود، مناسبات اربیل – بغداد نیز به‌ویژه بعد از تحولات و رفتارندوم شکست‌خورده اقلیم، جزء مسائلی باشد که به‌شدت از سوی مسعود بارزانی پیگیری و مدیریت می‌شود؛ به‌گونه‌ای که او در سایه ائتلاف با نوری المالکی و تحمیل مجدد انتخاب فؤاد حسین (رئیس دفتر بارزانی) به‌عنوان وزیر امور خارجه و مشاور نخست‌وزیر

وزارت دادگستری آمریکا به ولیعهد عربستان مصونیت اعطا کرد

تصمیم جنجالی واشنگتن

نداشتیم…!«:
حدیچه چنگیز همراه با گروه حقوق بشری «دموکراسی برای جهان عرب اکنون» (سپیدهدم) که توسط خاشقجی تأسیس شده بود، در آمریکا خواهان میزبان نامشخصی خسارت از ولیعهد سعودی برای قتل نامردش شده است.

در این شکایت، رهبران عربستان سعودی و مقامات بلندپایه این کشور به «بی‌ودن، حبس، خوراندن دارو، شکنجه و ترور جمال خاشقجی، روزنامه‌نگار مقیم آمریکا و مدافع دموکراسی» متهم شدند. عربستان سعودی ادعا کرده است که روزنامه‌نگار سابق واشنگتن‌پست در یک «عملیات خودسرانه» توسط تیمی از مأموران

ادامه از صفحه اول

گذشت شش ماه، بعد اعتراضات دی ۰۹۶. بعد آن انتخابات هدف‌گذاری شده مجلس ۰۹۸. بعد اعتراضات آبان ۰۹۸. بعد ماجرای هوایمپای اوکراینی و ابتدا اصرار بر تکذیب و نهایتاً تایید. بعد انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۴۰۰. و بعد حالا و آنچه می‌بینیم که تعداد دفعاتی که گفته شده اعتراضات تمام شده، از دفعاتی که اعتراضات شروع شده، بیشتر است. لایه‌های این‌همه بعد، تعداد زیادی بعد دیگر هم هست مثل باطل‌کردن صندوق آرا در انتخابات مجلس ششم و … خلاصه کلام، هنوز و بعد.

ادعای پاک‌وددیلماسی تسامح

این در حالی بود که بر پایه خاطرات خود هاشمی، حیدر علی‌اف بنیان‌گذار پاکوی نوین، بارها به شخص او تاکید کرده بود: اراضی شمال ارس در تاریخ متعلق به ایران بوده، آن را تحت قدرت خود بگیرید! کوتاه سخن اینکه ضعف فقدان آموزه‌های ایران‌گرایی و مبانی تاریخی و تمدنی و فرهنگی اصول وطن‌پرستی و وفاداری به میهن که پیامد آن ادعاهای گستاخانه برخی همسایگان نسبت به تمامیت سرزمینی و منافع ملی و امنیت ملی ایران است، باید با تدوین و آموزش رسمی در کتاب‌های درسی مدارس و دانشگاه‌ها و رسانه‌های همگانی و به‌ویژه صداوسیما مرتفع شود و نیز در راستای منافع ملی راهبردی ایران، مطالبه ملی رفع انسداد مرزهای نخجوان به‌عنوان مطالبه تاریخی ملت ایران، باید در دستور کار فوری شورای عالی امنیت ملی و دستگاه دیپلماتیک ایران قرار گیرد، با توجه به اینکه نخجوان با مساحت ۵۲۳۶ کیلومترمربع، با ۱۶۳ کیلومتر مرز با ایران و تنها ۱۲ کیلومتر مرز با ترکیه (که با واگذاری باریکه قزو-سه به ترکیه از سوی شوروی در پیمان ۱۹۲۱ میلادی قارض و هجرمان با پادشاهی احمدشاه قاجار ممکن شد) از پشتوانه تاریخی مطالبه مکرر بازگشت به ایران برخوردار است.

❖ **استادیار دانشگاه و پژوهشگر فرهنگی و ژئوپلیتیک**

بدهکاری تاریخی

تشیاط به‌عنوان وضعیت محکم و استوار روح و جسم برای انسان در روی زمین تصورکردنی نیست، هرچه خواست ناخشنودی عظیم‌تر باشد، خشنودی شدیدتر می‌شود. فقط یک استثنا در این قاعده وجود دارد و آن خشنودی است که ما هنگام مواجهه با زیبایی احساس می‌کنیم».
کانت این خشنودی را «نشاط بی‌طرفانه» می‌خواند و باور دارد این واقعیت که انسان از زیبایی صرف طبیعت تأثیر می‌گیرد، ثابت می‌کند که او برای این دنیا و متناسب با آن ساخته شده است. زنان بیش از موجودات دیگر بر این باورند که جهان همان جهانی است که باید در آن شادمانه زیست و حتی زمانی که به استقبال مرگ می‌روند، چه کسی است که مسحور این زیبایی نشود. پس آنچه ما را در پی این زیبایی می‌کشد، شاید به تعبیر کانت احساس قوی بودن است: «من همه موجودات را چنین دعوت می‌کنم… درود بر ما، ما هستیم».

عراق به دولت السودانی، خواستار آن بود که بتواند سایه خود را مجددا بر دولت جدید عراق تداوم بخشد که ذیل آن مهندسی سیاسی مدنظرش در ترسیم روابط اربیل – بغداد را پی بگیرد.

ازاین‌رو به نظر می‌رسد به هر میزان فضای سیاسی عراق دچار یک پیچیدگی و ابهام جدی‌تر باشد، دایره عمل برای رئیس سابق اقلیم کردستان در زمینه تحقق اهدافش بیش از پیش گسترده‌تر خواهد بود. بنابراین مسعود بارزانی سعی می‌کند با حضور مستقیم و غیرمستقیم در این رقابت‌های سیاسی که به واسطه ائتلاف با نوری المالکی تقویت شد، شدت ابهام‌ها را درباره آینده تکمیل دولت بغداد افزایش دهد تا بتواند آنچه را مدنظرش است، محقق کند. به همین دلیل بافل طالبانی، رئیس حزب اتحاد میهنی، به‌صراحت از بن‌بست کامل در گفت‌وگو با حزب دموکرات کردستان عراق برای توافق بر سر تعیین نامزدهای دو پست وزارتی دولت السودانی خبر داد.

این‌گفته طالبانی به معنای آن است که سیاست ابهام‌آفرینی و ایجاد خلأ

اعزام‌شده برای متقاعدکردن او برای بازگشت به پادشاهی عربستان کشته شده است. با این حال مقامات ایالات متحده گفتند که سازمان جاسوسی آمریکا (سیا) «با درجه اطمینان متوسط تا بالا» به این نتیجه رسیده که محمد بن‌سلمان در این قتل دست داشته است.

وکلای وزارت دادگستری آمریکا گفتند ولیعهد به عنوان «رئیس دولت خارجی» از مصونیت رئیس دولت در برابر صلاحیت دادگاه‌های ایالات متحده، برخوردار است. به گفته آنها «دکترین مصونیت رئیس دولت یک اصل در حقوق بین‌الملل است». با این حال دولت بایدن تاکید کرده که این مصونیت به معنای بی‌کناهی نیست. سخنگوی شورای امنیت ملی کاخ سفید در بیانیه‌ای گفت: «این یک تصمیم قانونی است که از سوی وزارت خارجه طبق اصول دیرینه و تثبیت‌شده حقوق و عرف بین‌الملل درخواست شده است و ربطی به ماهیت پرونده ندارد.»

ملک سلمان در اواخر سپتامبر امسال در فرمانی سلطنتی شاهزاده محمد را به‌عنوان نخست‌وزیر معرفی کرد که به گفته یک مقام سعودی در راستای مسئولیت‌هایی است که ولیعهد پیش از این انجام می‌داد. وکلای بن‌سلمان در تاریخ سه اکتبر در دادخواستی گفتند که دستور سلطنتی هیچ شکی باقی نمی‌گذارد که ولیعهد از مصونیت مبتنی بر وضعیت برخوردار است.

بایدن در سفری که در ماه جولای به عربستان داشت به‌خاطر دیدار و خوش‌ویش با بن‌سلمان مورد انتقاد قرار گرفت. کاخ سفید گفته بود که بایدن در این دیدار به ولیعهد عربستان گفته است که او را مسئول قتل خاشقجی می‌داند. بن‌سلمان دستور قتل خاشقجی را رد کرده است اما بعداً اذعان کرد از این حیث که این قتل «جلوی دیدگان» او صورت گرفته، خود را مسئول می‌داند. خاشقجی بارها در واشنگتن‌پست از سیاست‌های ولیعهد انتقاد کرده بود.

عادل الجبیر، وزیر مشاور در امور خارجی عربستان، می‌گوید که محمد بن‌سلمان در دیدار با جو بایدن گفته است هرچند ریاض مرتکب اشتباهاتی در ماجرای قتل جمال خاشقجی، روزنامه‌نگار سعودی شده اما آمریکا هم در کشورهایی از منطقه از جمله عراق اشتباهاتی داشته است. عادل الجبیر در گفت‌وگو با رویترز ضمن اشاره به این مسئله گفت که جو بایدن در ملاقات با بن‌سلمان، به موضوع قتل خاشقجی اشاره کرده و در مقابل ولیعهد عربستان پذیرفته که ماجرای خاشقجی اتفاقی درنگ و یک «اشتباه وحشتناک» برای عربستان بوده است. جبیر افزوده که بن‌سلمان به جو بایدن گفته که عوامل پرونده خاشقجی محاکمه و به زندان محکوم شدند.

اطهارات ولیعهد عربستان سعودی در حالی مطرح می‌شود که سازمان‌های اطلاعاتی آمریکا معتقدند شخص محمد بن‌سلمان، دستور قتل خاشقجی را صادر کرده و او مسئول اصلی این پرونده است. با این حال ولیعهد جوان سعودی این اتهام را رد کرده است.

سیاسی مدنظر مسعود بارزانی، هم در اربیل و هم در بغداد نتیجه داده است. در چنین شرایطی، اقدام بارزانی‌ها در اعزام هیئتی از اقلیم کردستان برای آماده‌سازی در جهت از‌سرگیری نشست‌های بغداد و اربیل، علاوه بر تحقق منافع سیاسی مسعود بارزانی در دولت السودانی، می‌تواند سود و رانت وی از بودجه سال جاری عراق را نیز به دنبال داشته باشد. به هر حال قانون بودجه ۲۰۲۲ عراق آماده است و در ماه‌های باقی‌مانده سال اجرائی می‌شود. اما این تصمیم بارزانی زمانی اهمیت مضاعف پیدا می‌کند که بدانیم اکنون تلاش‌ها و رایزنی‌ها برای بررسی بودجه سال ۲۰۲۳ آغاز شده است و اقلیم کردستان در بررسی بودجه سال آینده شرکت خواهد کرد. بنابراین فارغ از آثار مثبت و منفی تلاش‌ها برای دو اداری‌شدن اقلیم بین اربیل و سلیمانیه، اختلاف‌ها با بغداد، تداوم تنش سیاسی برای عدم تکمیل دولت السودانی و… باید پذیرفت که مخرج مشترک تمامی این تنش‌ها و اختلاف‌ها به مسعود بارزانی و رئیس حزب دموکرات کردستان عراق بازمی‌گردد که می‌تواند دولت جدید عراق را هم تحت فشار قرار دهد.

جبیر همچنین جزئیات دیگری از اظهارات بایدن و بن‌سلمان فاش کرده که براساس آن ولیعهد سعودی خطاب به رئیس‌جمهوری آمریکا گفته است که تلاش برای تحمیل ارزش‌ها به کشورهای دیگر آن‌هم به زور می‌تواند اثرات معکوسی داشته باشد. جبیر همچنین به نقل از بن‌سلمان می‌گوید: «آمریکا سعی کرد ارزش‌های خود را به افغانستان و عراق تحمیل کند، اما نتیجه معکوسی به دست آمد. تحمیل ارزش‌ها به زور به کشورهای دیگر جواب نمی‌دهد. کشورها ارزش‌های متفاوتی دارند و باید به آن ارزش‌ها احترام گذاشت». این گفت‌وگو در حالی صورت گرفته که جو بایدن پیش‌تر وعده داده بود به صورت شفاف ماجرای قتل خاشقجی را پیگیری خواهد کرد. با این حال نیاز واشنگتن به کاهش قیمت سوخت در بازارهای جهانی که از طریق افزایش میزان تولید نفت عربستان سعودی به دست می‌آید، موجب شده رئیس‌جمهوری آمریکا برخلاف وعده پیشین خود به عربستان سفر و حتی با کسی که به باور او مسئول قتل وحشتناک خاشقجی بوده، ملاقات کند.

جبیر در بخش دیگری از گفت‌وگوی خود به نقل از بن‌سلمان می‌گوید: «ایشان به جو بایدن گفتند که اشتباهاتی از این دست در کشورهای دیگر نیز رخ می‌دهد. ما شاهد چنین اشتباهاتی از سوی آمریکا در ابوغریب (زندان آمریکا در عراق) بودیم». وزیر مشاور در امور خارجی عربستان سعودی همچنین حبس سدها زندانی سیاسی در عربستان را تکذیب کرد و افزود: «ما در عربستان زندانی‌هایی داریم که توسط دادگاه‌ها ما محاکمه شده و مجرم شناخته شده‌اند. این تصور دولت بایدن هرچند برخلاف دولت دونالد ترامپ روابط چندان

گرمی با عربستان سعودی نداشت اما حمله روسیه به اوکراین و پدیدآمدن یکی از بدترین بحران‌های عرضه انرژی در جهان موجب شده مواضع واشنگتن در قبال عربستان سعودی نرم‌تر دنبال شود.

وقوع قتل خاشقجی سروسضای زیادی در جهان به راه انداخت و به وجهه شاهزاده و کشورش آسیب زد. این قتل همچنین منجر به تیرگی در روابط ایالات متحده و عربستان سعودی شد و بایدن در جریان مبارزات انتخاباتی خود در سال ۲۰۱۹ قول داد که عربستان سعودی را در این خصوص پاسخ‌گو خواهد کرد. بایدن همچنین زمانی که رئیس‌جمهور شد از گفت‌وگو با محمد بن‌سلمان خودداری کرد؛ اما جو بایدن پیش از سفر به عربستان سعودی در ماه جولای گفت که می‌خواهد روابط با این کشور را تغییر دهد. سارا الی وتسون، سخنگوی گروه حقوق بشری سپیدهدم، در تویتر نوشت: «فقرات از طنز است که رئیس‌جمهور به تنهایی اطمینان داده است که محمد بن‌سلمان می‌تواند از پاسخ‌گویی فرار کند، در حالی که این بایدن بود که به مردم آمریکا قول داد هر کاری انجام می‌دهد تا او را پاسخ‌گو کند.»

یادداشت

تهدیدات ترکیه علیه یونان

تنش در روابط یونان و ترکیه در ماه‌های اخیر بارها موجب اتخاذ مواضع خصمانه از سوی هر دو طرف شده است. اردوغان رئیس‌جمهور ترکیه طی سخنانی در اجلاس گروه ۲۰ بار دیگر یونان را تهدید کرد و در پاسخ به سؤال خبرنگاران درمورد روابط با آتن مدعی شد «یونان باید خود را بداند و تاریخ را به یاد داشته باشد». او با تکرار اینکه «ممکن است شبی ناگهان بیاییم» تاکید کرد از نظر او این بیانیه بسیار مهم و اصل اساسی موضع ترکیه است. به باور اردوغان، یونان هر چقدر هم که جزایر شرق اژه را مجهر کند، هیچ فایده‌ای برای آنها ندارد. تقویت حضور نظامی یونان در جزایر اژه بی‌معناست. در یونان دو، سه نفر هستند که آرام نمی‌نشینند و دائم حرف می‌زنند و حد خود را نمی‌دانند. به آنها می‌گوییم دیپلماسی کشور همسایه را بدیناد. با ترکیه درگیر نشوید. سلاح‌ها و هوایمپایی‌هایی که به جزایر می‌برند، هیچ معنایی ندارد. ممکن است شبی ناگهان بیاییم و موضع خود را به اطلاع آنها برسانیم».

اطهارات تند اردوغان در حالی است که یونان مدعی است در روزهای اخیر یک فروند پهپاد ارتش ترکیه در حریم هوایی یونان، بر فراز جزیره «کیباروس» در شرق دریای اژه پرواز کرده. این پهپاد بدون ارانه برنامه پروازی، وارد منطقه اطلاعات پروازی شده و حریم هوایی یونان را نقض کرده است. این پهپاد در ارتفاع ۱۹ هزار پایی پرواز کرد که با رهگیری پهپاد مدنظر از آسمان یونان خارج شد. یونان تاکنون بارها مدعی نقض حریم هوایی خود به وسیله پهپادها و جنگنده‌های ترکیه شده است. یونان به‌تازگی مرکز آموزش خلبانی جدید بین‌المللی خود را با مشارکت (رژیم) اسرائیل افتتاح کرده و تلاش می‌کند بر نیروی هوایی ترکیه، رقیب منطقه‌ای خود، برتری یابد. از سویی دیگر، سخنگوی دولت ترکیه نسبت به موافقت آمریکا در فروش جنگنده‌های جدید «اف-۱۶» به آنکارا ابراز امیدواری کرده است. «ابراهیم کالین»، سخنگوی رئیس‌جمهور ترکیه، تاکید دارد: «روند موافقت آمریکا برای فروش جنگنده‌های اف-۱۶ به ترکیه به‌خوبی پیش می‌رود و می‌تواند طرف چند ماه آینده تکمیل شود».